

Chuyển đổi số báo chí và giải pháp cho chuyển đổi số báo chí tại Việt Nam -nhìn từ góc độ nguồn nhân lực

Ngày nhận bài: 15/01/2025 | Ngày phản biện: 17/01/2025 | Ngày xuất bản: 20/01/2025

Tác giả: Trương Thị Kiên (Học viện Báo chí và Tuyên truyền)

Tóm tắt: Đến thời điểm hiện nay, báo chí thế giới đã bước vào giai đoạn chuyển đổi số thứ 3, với việc ứng dụng công cụ Open AI, ChatGPT vào sản xuất, sáng tạo nội dung. Chuyển đổi số đang dẫn dắt báo chí khai phá những tiềm năng truyền thông siêu lớn dựa trên nền tảng công nghệ tân tiến và năng lực sáng tạo vô tận của con người. Nhưng tại Việt Nam, nhiều cơ quan báo chí vẫn đang loay hoay với câu hỏi, chuyển đổi số như thế nào, bởi thiếu kinh phí, cơ sở hạ tầng, thiết bị công nghệ, đặc biệt là thiếu nhân lực am tường công nghệ và năng lực sáng tạo..., đòi hỏi phải có sự hỗ trợ của Nhà nước, cơ quan chủ quản, cơ quan báo chí và cơ sở đào tạo.

1. Hiểu về báo chí chuyển đổi số

Hiện nay, vẫn còn nhiều cơ quan báo chí loay hoay với câu hỏi thế nào là chuyển đổi số báo chí, làm thế nào để chuyển đổi số và xây dựng đội ngũ nhân lực thế nào? Ông Lê Quốc Minh, Chủ tịch Hội Nhà báo Việt Nam, Tổng Biên tập Báo Nhân Dân cũng đã từng khẳng định: “Chuyển đổi số là con đường bắt buộc, tất yếu. Nhưng, khó khăn của nhiều cơ quan báo chí hiện nay là không biết thế nào là chuyển đổi số và phải bắt đầu từ đâu”⁽¹⁾.

Trên thế giới, báo chí đã trải qua 3 giai đoạn của chuyển đổi số (một số người gọi là chuyển đổi số chu kỳ thứ 3, hoặc chuyển đổi số vòng thứ 3).

- Giai đoạn thứ nhất: Là giai đoạn ra đời của báo chí số, hay còn gọi là báo Internet, báo điện tử, báo mạng điện tử, báo online. Báo chí số ra đời nhờ công nghệ số hóa dữ liệu và môi trường Internet. Mốc đánh dấu là sự xuất hiện của tờ Chicago Tribune online (Mỹ) (chicagotribune.com) - tờ báo mạng điện tử đầu tiên trên thế giới, vào

năm 1992.

Sự ra đời của báo chí số đã khiến báo chí truyền thống dịch chuyển một cách mạnh mẽ. Nhiều “đại gia báo in” của Mỹ như New York Times, Washington Post, Los Angeles Times, Newsweek đã đình bản bản in để chuyển hoàn toàn sang báo điện tử. Nhiều tờ báo của Pháp (như nhật báo Lemonde), Tây Ban Nha (như El Pais)... cũng cắt giảm nhân sự, chuyển sang báo chí số để duy trì hoạt động. “Năm 2005, số người đọc báo chí số đã vượt trội hẳn so với số người đọc báo in theo tỷ lệ gấp sáu lần: New York Times: 12.8 triệu/5 triệu; Washington Post: 7.8 triệu/1.8 triệu, Los Angeles Times: 4.3 triệu/2.4 triệu...”⁽²⁾.

Tại Việt Nam, tờ Tạp chí Quê hương online của Ủy ban về người Việt Nam ở nước ngoài, trực thuộc Bộ Ngoại giao, ở địa chỉ quehuongonline.vn, được xem là tờ báo chí số đầu tiên, ra đời ngày 31/12/1997. Tiếp theo là sự xuất hiện của báo Nhân Dân điện tử tháng 6/1998; Đài Tiếng nói Việt Nam và Đài Truyền hình Việt Nam hòa mạng Internet vào 1999; các tờ báo điện tử độc lập VnExpress và Vietnamnet ra đời lần lượt vào năm 2002, 2003... Đến nay, Việt Nam đã có 29 tờ báo mạng điện tử độc lập; nhiều cơ quan báo in, phát thanh, truyền hình có báo mạng điện tử.

Báo chí số có những thế mạnh mà các loại hình báo chí truyền thống không có được, như: tính phi định kỳ, tính siêu liên kết, siêu tương tác, siêu lưu trữ, tính đa phương tiện (đa ngôn ngữ)...

- Giai đoạn thứ hai: Là giai đoạn báo chí chuyển đổi số. Những năm đầu 2010, những thành tựu vượt trội của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 với dữ liệu lớn (Big Data), điện toán đám mây (Cloud Computing), internet vạn vật kết nối (IoT), trí tuệ nhân tạo (AI) được ứng dụng vào lĩnh vực báo chí, đưa báo chí bước vào giai đoạn thứ hai.

Báo chí chuyển đổi số không đơn giản chỉ là số hóa dữ liệu thông tin và nâng cấp mức độ ứng dụng công nghệ thông tin vào hoạt động báo chí, mà là sự thay đổi toàn diện hoạt động báo chí, từ mô hình tòa soạn, tổ chức bộ máy, quy trình sản xuất, phát triển nội dung, phương thức tác nghiệp, tiếp thị công chúng, quản lý dữ liệu, văn hóa tòa soạn, đến hoạt động lãnh đạo, quản lý báo chí...

Một trong những kết quả của chuyển đổi số báo chí là sự xuất hiện phổ biến các mô hình truyền thông mới: "Tòa soạn hội tụ", "Báo chí đa phương tiện", "Báo chí đa nền tảng", "Báo chí di động", "Báo chí mạng xã hội"... Nhiều tờ báo in, chương trình phát thanh, truyền hình cũng dịch chuyển lên nền tảng Internet. Cùng với đó, công nghệ kỹ thuật hiện đại cho phép nhà báo sáng tạo thêm nhiều hình thức truyền thông hấp dẫn: Megastory, Infographics, Long form, Data journalism, Media, Lens, Podcast, Video... Chuyển đổi số báo chí cũng giúp các cơ quan báo chí thay đổi phương thức quản trị nội bộ tòa soạn, quản trị quy trình xuất bản, quản trị dữ liệu, quản trị tương tác công chúng..., tích hợp hoàn toàn trên phần mềm hệ thống CMS.

Cũng ngay trong giai đoạn thứ 2 này, thế giới đã chứng kiến sự ra đời của báo chí trí tuệ nhân tạo AI (thời kỳ đầu). Hãng thông tấn Associated Press (AP, Hoa Kỳ) đang sử dụng một hệ thống robot tự động để tạo ra các câu chuyện tin tức. Trong năm 2015, hệ thống này sản xuất khoảng 3.000 câu chuyện mỗi quý, có khả năng tạo ra khoảng 2.000 bài viết mỗi giây. Đến năm 2016, AP sử dụng rô bốt để sản xuất "gần 4.300 tin bài/quý - gấp 14 lần lượng sản phẩm trước đó mà những phóng viên, biên tập viên sản xuất trong cùng một khoảng thời gian"⁽³⁾.

Trước đó, năm 2014, tờ Los Angeles Times đã sử dụng robot đưa tin thành công về vụ cảnh báo động đất nhằm tại California, Mỹ. Còn tại Trung Quốc, năm 2017, giáo sư Wan Xiaojun (Đại học Bắc Kinh) đã chế tạo con robot tên Xiao Nan có khả năng phân tích dữ liệu và viết bài báo 300 chữ (về chủ đề dòng người Trung Quốc đổ về quê đón Tết đông đúc) chỉ trong một giây.

Tất nhiên, thời kỳ này, các robot mới chỉ viết những bài báo đơn giản: thông tin thời tiết, tường thuật các trận đấu thể thao, thông tin thị trường chứng khoán, tài chính, thông báo tình hình giao thông, các vụ tai nạn... một cách chính xác, chủ yếu dựa trên các dữ liệu đã được cấu trúc sẵn.

- Giai đoạn thứ ba: Là giai đoạn ứng dụng mạnh mẽ báo chí trí tuệ nhân tạo. Tháng 5/2018, Google trình diễn trợ lý ảo có khả năng nói chuyện như người thật, thậm chí ứng biến linh hoạt khi có tình huống bất ngờ trong cuộc hội thoại. Trí tuệ nhân tạo AI bắt đầu được ứng dụng một cách hệ thống, nâng cấp tại nhiều tòa soạn trên thế giới, từ các cơ quan báo chí lớn của Anh, Pháp, Mỹ, Đức, Ý, Nhật, Trung Quốc, Hàn Quốc

cho đến các quốc gia đang phát triển như Brazil, Argentina, Việt Nam... Năm 2018 được xem là cột mốc mở ra giai đoạn 3 của quá trình chuyển đổi số báo chí.

Robot của Xinhua Zhiyun có thể tự động nhận dạng mục tiêu, quay video ngắn, tải video lên đám mây theo thời gian thực và sản xuất nội dung vlog. (nguồn: Công Thông tin điện tử Bộ Khoa học và công nghệ)

Theo các chuyên gia dự đoán, "hơn 90% sản lượng tin tức ở Mỹ sẽ được tự động hóa vào năm 2030"⁽⁴⁾.

Tại Việt Nam, ngày 5/1/2021, Báo Thanh Niên trở thành đơn vị tiên phong trong ứng dụng AI vào lĩnh vực báo chí khi ra mắt dự án Báo thông minh, tích hợp trí tuệ nhân tạo để đọc tin tức và các nội dung trên trang. Đến nay, nhiều tờ báo Việt Nam cũng đã áp dụng trí tuệ nhân tạo, nhưng ở mức sơ khai.

Tiếp nối dòng báo chí AI, ngày 30/11/2022, công nghệ ChatGPT (phát minh bởi công ty trí tuệ nhân tạo OpenAI, Mỹ) ra đời, mở ra cơ hội, đồng thời cũng là thách thức to lớn hơn cho báo chí. Với phương thức sử dụng thuật toán Transformer - được thiết kế bắt chước cách thức hoạt động của não bộ con người, khả năng xử lý hàng tỷ từ chỉ trong 1 giây, ChatGPT có thể tư duy, phân tích dữ liệu để tạo ra các tác phẩm như do nhà báo sáng tạo, nhưng nhanh hơn rất nhiều, và thậm chí hấp dẫn hơn. Mathias Doepfner, lãnh đạo tập đoàn truyền thông Axel Springer (Đức) đã tuyên ngôn, ChatGPT có thể tạo nên một cuộc cách mạng thông tin, và rằng, "chỉ những cơ quan

tạo ra được nội dung gốc xuất sắc nhất mới có thể tồn tại”⁽⁵⁾.

Như vậy, báo chí số vẫn là “lõi” của báo chí chuyển đổi số. Thực chất của báo chí chuyển đổi số là việc ứng dụng công nghệ ngày càng hiện đại, tiên tiến vào hoạt động báo chí, làm cho hệ sinh thái báo chí được bồi đắp thêm các tính năng mới, ưu việt, giúp nâng cao chất lượng, hiệu quả truyền thông. Chuyển đổi số báo chí càng mạnh, càng thách thức năng lực thích ứng của các cơ quan báo chí Việt Nam và đội ngũ làm báo.

Để chuyển đổi số thành công, các cơ quan báo chí phải hội đủ 3 điều kiện cơ bản: 1. Công nghệ, 2. Vốn đầu tư, 3. Con người.

Công nghệ chuyển đổi số là công nghệ tiên tiến, với mức chi phí không hề rẻ, là thách thức lớn đối với các cơ quan báo chí. Ví dụ, để ứng dụng được ưu việt của chuyển đổi số báo chí, đặc biệt là AI, ChatGPT vào một tờ báo, không chỉ cần công nghệ, kỹ thuật, mà còn cần tài chính lớn để đầu tư nâng cấp cơ sở hạ tầng đủ sức mạnh điện toán cho AI hoạt động, tăng băng thông mạng, vì khối lượng dữ liệu sẽ lớn hơn rất nhiều.

Các cơ quan báo chí có thể lựa chọn cho mình “gói phần mềm công nghệ” với chi phí đầu tư phù hợp, nhưng dĩ nhiên, phần mềm càng tích hợp nhiều tính năng thông minh, ưu việt, giá thành càng đắt đỏ, không phải cơ quan nào cũng có đủ vốn, tài chính để chi trả.

Tuy vậy, khó khăn và thách thức lớn nhất chưa phải là công nghệ và tài chính, mà là nguồn lực con người, với trước hết là tư duy làm báo chuyển đổi số và năng lực sáng tạo thích ứng. “Chuyển đổi số không phải là chuyện đầu tư lớn và tốn kém cho các hệ thống công nghệ mà quan trọng nhất là thay đổi về tư duy: từ người lãnh đạo cao nhất cho đến những quản lý cấp trung và xuống đến từng cán bộ, nhân viên”⁽⁶⁾.

2. Giải pháp chuyển đổi số báo chí nhìn từ góc độ nguồn nhân lực

Để có thể chuyển đổi số thành công, nguồn nhân lực đóng vai trò đặc biệt quan trọng. Chuyển đổi số báo chí phụ thuộc rất lớn vào nhân lực ở tất cả các khu vực khác nhau trong cơ quan báo chí: Lãnh đạo, quản lý cấp cao; lãnh đạo, quản lý cấp trung; quản lý

cấp cơ sở; đội ngũ cán bộ, phóng viên. Tất cả như những mắt xích quan trọng để vận hành cỗ máy chuyển đổi số. Nếu một mắt xích bị lỗi, cỗ máy sẽ vận hành ị ạch, kém hiệu quả, thậm chí không thể hoạt động. Trong bối cảnh hiện nay, khi mà thế giới đã chuyển sang giai đoạn 3 của quá trình chuyển đổi số, điều cần ở lãnh đạo là tư duy đi tắt đón đầu, hành động quyết liệt; điều cần ở khu vực nhân sự sản xuất trực tiếp là kỹ năng chuyển đổi số toàn diện. Cụ thể như sau:

2.1. Đối với lãnh đạo cơ quan báo chí: Đi tắt đón đầu, hành động quyết liệt

“Chuyển đổi số trong các cơ quan báo chí đầu tiên phải bắt nguồn từ con người, từ người lãnh đạo cho tới đội ngũ phóng viên. Người đứng đầu phải có quyết tâm thay đổi quy trình, tổ chức”⁽⁷⁾ – Thứ trưởng Thông tin và Truyền thông Phạm Anh Tuấn nhận định.

Ông Lê Quốc Minh, Chủ tịch Hội Nhà báo Việt Nam, Tổng Biên tập Báo Nhân Dân cũng cho rằng, “Chuyển đổi số, trước hết phải nghĩ đến yếu tố con người. Sự đổi mới sẽ không có ý nghĩa gì nếu chúng ta không có kỹ năng để sử dụng nó. Con người là yếu tố quan trọng nhất, và cần phải đầu tư một cách có chọn lọc những người có khả năng thích nghi với những kỹ năng, ham học hỏi và linh hoạt”⁽⁸⁾.

Đồng quan điểm, PGS, TS. Đinh Thị Thu Hằng, Trưởng Khoa Phát thanh – Truyền hình, Học viện Báo chí và Tuyên truyền nhấn mạnh: “Để chuyển đổi số thành công, điều cốt yếu là nhân lực. Nhân lực phải biết vận dụng công nghệ số vào thực tiễn, hành xử đồng bộ theo tư duy số mang tính hệ thống”⁽⁹⁾.

Cho đến hiện nay, công tác truyền thông về chuyển đổi số báo chí đã được thực hiện rộng rãi – trên báo chí và tại các diễn đàn, hội nghị, hội thảo, tập huấn ở nhiều cấp, nhiều cơ quan báo chí và cơ sở đào tạo, ở nhiều thời điểm⁽¹⁰⁾. Tại Đài Truyền hình Việt Nam, “VTV cũng xác định rất rõ ràng rằng, việc thay đổi tư duy trong chuyển đổi số không chỉ ở người lãnh đạo, ở bộ phận nội dung hay kỹ thuật mà tất cả đều cùng phải vào cuộc”⁽¹¹⁾.

Cho nên, “Tổng biên tập, Ban biên tập phải là những người thay đổi tư duy trước hết, có quyết tâm biến nhận thức thành hành động”⁽¹²⁾.

Nhìn vào thực tế các cơ quan báo chí chuyển đổi số mạnh ở Việt Nam như Nhân Dân, VnExpress, Vietnamplus, Vietnamnet, Thanh Niên, Tuổi Trẻ, Lao Động, Pháp luật thành phố Hồ Chí Minh..., Tổng biên tập đều là những người tiên phong chuyển đổi, am hiểu công nghệ, chú trọng xây dựng năng lực cho đội ngũ nhân viên, quyết liệt tăng cường sử dụng các công cụ digital vào mọi hoạt động của tòa soạn...

Tuy nhiên, hiện nay, ở một bộ phận cơ quan báo chí nhỏ và báo chí địa phương "do khó khăn về kinh phí, cơ sở hạ tầng, nhân lực nên lãnh đạo chưa quyết tâm"⁽¹³⁾.

Đúng là vấn đề kinh phí, cơ sở hạ tầng có thể là trở ngại ban đầu đối với các tổng biên tập, nhất là ở những cơ quan còn phải tất tả "ăn bữa nay lo bữa mai", nhưng, không thể đi ngược lại "cái tất yếu". Chuyển đổi số trong khả năng có thể, huy động nguồn lực từ hỗ trợ của Nhà nước, từ nguồn vốn xã hội hóa, từ vay ngân hàng... là giải pháp đáng lưu tâm.

Ở giai đoạn 3 của chuyển đổi số, điều cần ở các tổng biên tập, ban biên tập là một lối tư duy "đi tắt đón đầu", "hành động quyết liệt" với các mục tiêu cụ thể, chẳng hạn:

- Đưa nội dung lên nền tảng số (với những cơ quan chưa có tờ báo điện tử);
- Tổ chức lại các khu vực nhân sự, vận hành mô hình tòa soạn hội tụ (với những cơ quan báo chí đa loại hình);
- Phát triển báo chí mạng xã hội;
- Sản xuất nội dung theo các xu hướng báo chí số (báo chí dữ liệu, báo chí thị giác, báo chí sáng tạo...);
- Triển khai các ứng dụng AI, Chatbot, ChatGPT;
- Cử lãnh đạo, cán bộ, phóng viên, biên tập viên tham gia các chương trình đào tạo, bồi dưỡng kiến thức, kỹ năng về chuyển đổi số báo chí...

Để làm được nhiều việc cho chuyển đổi số tờ báo của mình, lẽ dĩ nhiên, các tổng biên tập cũng phải được học, được đào tạo bởi các chuyên gia chuyển đổi số đến từ nước ngoài, từ giảng viên công nghệ, từ các cơ sở đào tạo. Từ thực tiễn yêu cầu chuyển đổi

số, theo chúng tôi, vùng kiến thức dành cho lãnh đạo cơ quan báo chí nên bao gồm:

- Kiến thức về báo chí chuyển đổi số (công nghệ, kỹ thuật, dự báo);
- Kiến thức về quản trị báo chí chuyển đổi số, bao gồm:
 - + Xây dựng chiến lược báo chí chuyển đổi số;
 - + Quản trị tòa soạn chuyển đổi số;
 - + Quản trị nhân lực báo chí chuyển đổi số;
 - + Quản trị kinh tế báo chí chuyển đổi số;
 - + Quản trị văn hóa chuyển đổi số;
 - + Quản trị an ninh thông tin số;
 - + Quản trị nội dung số...
- Nghệ thuật lãnh đạo và quản lý báo chí chuyển đổi số;
- Khai thác, quản lý dữ liệu công chúng báo chí số và khai thác nguồn thu từ công chúng số...

2.2. Đối với đội ngũ nhà báo: Thực hành kỹ năng "chuyển đổi số toàn diện"

"Đội ngũ phóng viên cũng phải có ý thức sử dụng công nghệ, và thay đổi nhận thức về công nghệ sử dụng"⁽¹⁴⁾ - khẳng định của Thứ trưởng Thông tin và Truyền thông Phạm Anh Tuấn. Và không chỉ dừng lại ở kỹ năng sử dụng công nghệ, nhà báo của báo chí chuyển đổi số phải có kỹ năng "chuyển đổi số toàn diện".

Tìm hiểu một số tạp chí và báo địa phương, thực trạng năng lực chuyển đổi số của đội ngũ nhà báo được ghi nhận như sau:

"Tòa soạn Tạp chí Thương Trường chưa thực sự đầu tư mạnh mẽ về công nghệ, quá trình chuyển đổi số vẫn đang ở bước đầu, do đó, đội ngũ phóng viên, biên tập viên chủ yếu vẫn là tự học, tự thực hành là chính. Hiện nay, chất lượng đội ngũ phóng viên, biên

tập đáp ứng các tin, bài ứng dụng công nghệ có tính sáng tạo còn rất thấp. Do đó, rất khó phân công các phóng viên, biên tập việc thực hiện những kiểu tin bài này. Ngoài ra, hiện nay, phần mềm IMS của tạp chí Thương Trường chưa được hỗ trợ thực hiện các kiểu bài như Infographic, Lens, Longform... nên những kiểu bài này chưa được thực hiện”⁽¹⁵⁾.

“Khó khăn lớn nhất với Tạp chí Diễn đàn Doanh nghiệp điện tử hiện nay vẫn là vấn đề kinh phí eo hẹp để có thể phát triển được nguồn nhân lực chất lượng cao cũng như đầu tư thêm các thiết bị công nghệ hiện đại luôn luôn thay đổi để phục vụ cho quá trình hoạt động của tòa soạn đa phương tiện. Mặt khác, hiện nay, số lượng nhân sự của tòa soạn 200 người nhưng số phóng viên trẻ chiếm tỉ lệ không cao, trong khi đó, hầu hết cán bộ quản lý cấp trung và cấp cao đều có độ tuổi từ 35 trở lên, nên độ nhanh nhạy nắm bắt cái mới hạn chế, tạo sức ì cho tòa soạn”⁽¹⁶⁾.

“Khó khăn là cán bộ phóng viên của Đài PT-TH Bắc Ninh chưa được tập huấn, bồi dưỡng một cách bài bản về chuyên đề chuyển đổi số. Anh em mới chỉ cập nhật những bài viết, phát biểu của lãnh đạo Bộ, cơ quan báo chí về chuyển đổi số; thiếu chuyên gia để định hướng, chỉ đạo cách thức chuyển đổi số; hạ tầng kỹ thuật công nghệ chưa đồng bộ nên ngại làm, khó chút là nản. Vì vậy, tự thân mới làm được việc quản lý số, một phần phân phối số, còn nội dung số để theo kịp xu hướng báo chí 4.0 thì yếu vì tư duy làm truyền thống chi phối”⁽¹⁷⁾.

Tựu trung, có 3 thách thức lớn nhất đối với nhà báo hiện nay là: 1) Chưa được đào tạo, bồi dưỡng về kỹ thuật công nghệ và kỹ năng tác nghiệp báo chí chuyển đổi số; 2) Các tòa soạn chưa đầu tư về công nghệ chuẩn, đồng bộ, nên nhà báo chưa có cơ hội thực hành; 3) Nhiều nhà báo Việt Nam vẫn đang quen với tư duy làm báo truyền thống, sức ì lớn, ngại thay đổi.

Để thực hành báo chí chuyển đổi số, nhà báo phải thành thục các kỹ năng:

- Kỹ năng sử dụng các công cụ, công nghệ làm báo digital; kỹ năng sử dụng AI, ChatGPT...;
- Kỹ năng khai thác, kiểm chứng, bảo mật dữ liệu số và khai thác, kiểm chứng, bảo mật thông tin số;

- Kỹ năng sáng tạo sản phẩm báo chí đa phương tiện;
- Kỹ năng sản xuất và phân phối nội dung đa nền tảng;
- Kỹ năng giao tiếp với nguồn tin, công chúng, đối tác trong môi trường chuyển đổi số...

Ngoài ra, nhà báo phải có bản lĩnh chính trị vững vàng, bởi trong môi trường số, các thế lực thù địch coi mạng xã hội và Internet như công cụ để thực hiện diễn biến hòa bình, hòng chống phá Đảng, chế độ quyết liệt. Nhà báo thiếu bản lĩnh chính trị sẽ hoặc là dễ bị lung lay, tác động bởi những luồng thông tin xấu độc tràn lan trên mạng mà “tự diễn biến, tự chuyển hóa”; hoặc là không có khả năng nhận diện và đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch; hoặc là hùa theo để đăng thông tin sai sự thật, làm giảm sút sức mạnh của báo chí cách mạng. Ngoài ra, nhà báo phải có kiến thức xã hội sâu rộng, thượng tôn pháp luật và gương mẫu thực hành đạo đức nghề nghiệp, bởi trong môi trường số, sức tác động, ảnh hưởng của thông tin tới công chúng đặc biệt nhanh, mạnh, rộng. Chỉ cần một thông tin không đúng, thổi phồng, tô hồng, cũng có sức ảnh hưởng tiêu cực rất lớn đến công chúng, đến xã hội.

Với khu vực kỹ thuật viên cho cơ quan báo chí chuyển đổi số, cũng cần được trang bị nhiều kỹ năng, chẳng hạn:

- Kỹ năng sử dụng các nền tảng và công nghệ chuyển đổi số;
- Kỹ năng thiết kế và trình bày báo chí chuyển đổi số;
- Kỹ năng bảo mật thông tin trong môi trường chuyển đổi số;
- Thực hành số hóa tài nguyên thông tin cơ quan;
- Thực hành số hóa dữ liệu nội bộ;
- Xu hướng công nghệ...

Hệ thống những phẩm chất, kỹ năng nêu trên đối với nhà báo, nếu tự học, tự dò tìm là rất khó, đòi hỏi Nhà nước, cơ quan chủ quản, cơ quan báo chí, cơ quan đào tạo phải

cộng đồng hỗ trợ.

Ngày 6/4 vừa qua, Thủ tướng Chính phủ đã Phê duyệt Chiến lược chuyển đổi số báo chí đến năm 2025, định hướng đến năm 2030⁽¹⁸⁾. Theo đó, đến năm 2025, 100% lãnh đạo, cán bộ, phóng viên, biên tập viên các cơ quan báo chí được đào tạo, bồi dưỡng kiến thức, kỹ năng về chuyển đổi số báo chí. Chính phủ đã quy định Bộ Thông tin và Truyền thông chủ trì hoặc phối hợp triển khai tổ chức đào tạo, bồi dưỡng nâng cao chất lượng nhân lực của các cơ quan báo chí, đáp ứng yêu cầu chuyển đổi số báo chí; Bộ Khoa học và Công nghệ nghiên cứu, phát triển và ứng dụng công nghệ trong chuyển đổi số lĩnh vực báo chí qua các chương trình khoa học và công nghệ trọng điểm cấp quốc gia.

Như vậy, Nhà nước đã yêu cầu các Bộ, ngành, địa phương, các cơ quan chủ quản phải vào cuộc quyết liệt nhằm hỗ trợ đào tạo, bồi dưỡng, hỗ trợ cơ sở hạ tầng, kinh phí để các cơ quan báo chí có thể chuyển đổi số nhanh, mạnh mẽ.

Dẫu vậy, nhìn từ góc độ đào tạo, các chương trình đào tạo, bồi dưỡng nhân lực báo chí chuyển đổi số do Nhà nước tổ chức cũng chỉ là “phần ngọn”, là giải pháp tình thế. Tương lai báo chí chuyển đổi số còn dài, sẽ tiến triển qua nhiều chu kỳ, chắc chắn trở thành xu thế không thể cưỡng lại ở tất cả các cơ quan báo chí, đòi hỏi Việt Nam phải xây dựng được một nguồn lực cho báo chí chuyển đổi số toàn diện, thực chất, bài bản. Trách nhiệm đó thuộc về các cơ sở đào tạo báo chí.

Tại các trường báo chí, đến thời điểm hiện nay, chương trình đào tạo báo chí của Học viện Báo chí và Tuyên truyền, Trường Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn (Đại học Quốc gia Hà Nội) cũng đang chuyển động khá mau lẹ để bắt nhịp chuyển đổi số. “Chuyển đổi số trong đào tạo báo chí đang buộc các cơ sở đào tạo phải tư duy lại toàn bộ phương thức hoạt động của mình cũng như các sản phẩm đào tạo cung cấp cho thị trường, cho xã hội nói chung. Để đáp ứng các yêu cầu của thời đại mới trong bối cảnh số, các cơ sở đào tạo báo chí truyền thông sẽ phải chuyển đổi một cách căn bản và toàn diện. Các chương trình đào tạo báo chí cần cân bằng giữa khối kiến thức nền tảng, lý thuyết và kỹ năng thực hành. Trước khi thực hành nghề, các phóng viên, nhà báo chuyên nghiệp phải được đào tạo căn bản, dần dần đào tạo nâng cao, bổ sung và cập nhật kiến thức, kỹ năng mới”⁽¹⁹⁾, PGS, TS. Nguyễn Thị Trường Giang, Phó Giám

đốc Học viện Báo chí và Tuyên truyền nhận định. Một số trường đã tích cực thực hành mô hình “đưa tòa soạn đến giảng đường”, gắn đào tạo với thực tiễn sinh động⁽²⁰⁾.

Nếu được sự cộng đồng, gắn kết trách nhiệm chặt giữa Nhà nước - cơ quan chủ quản - cơ quan báo chí - cơ sở đào tạo, bài toán “nhân lực chuyển đổi số toàn diện” cho báo chí sẽ được giải, đem lại triển vọng thật tươi sáng cho làng báo Việt Nam./.

Tài liệu tham khảo

- (1) N.Thoan, Chuyển đổi số trong lĩnh vực báo chí: “Đừng đợi người khác thành công mới bắt tay vào làm” , <https://nhadautu.vn/gap-go-thu-tu-chuyen-doi-so-trong-linh-vuc-bao-chi-dung-doi-nguoi-khac-thanh-cong-moi-bat-tay-vao-lam-d67051.html>.
- (2) Dẫn theo: Quỳnh Chi, Báo in trong thời đại công nghệ số, <https://nhandan.vn/bao-in-trong-thoi-dai-cong-nghe-so-post578396.html>.
- (3), (4) Sena Aljazairi, Robot journalism: Threat or an opportunity, pg.11, <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:938024/FULLTEXT01.pdf>.
- (5) Jonathan Yerushalmy, German publisher Axel Springer says journalists could be replaced by AI, <https://www.theguardian.com/technology/2023/mar/01/german-publisher-axel-springer-says-journalists-could-be-replaced-by-ai>
- (6) Hương Ly, Thay đổi ít ai ngờ tới ở báo Nhân Dân và bí mật của chiến lược “Digital first” trong đại dịch, <https://ictvietnam.vn/thay-doi-it-ai-ngo-toi-o-bao-nhan-dan-va-bi-mat-cua-chien-luoc-digital-first-trong-dai-dich-20220124110125527.htm>.
- (7),(14),(8) Phát biểu của Thứ trưởng Thông tin và Truyền thông Phạm Anh Tuấn; Phát biểu của Chủ tịch Hội Nhà báo Việt Nam, Tổng Biên tập Báo Nhân Dân Lê Quốc Minh. Tại Diễn đàn “Chuyển đổi số để phục vụ bạn đọc tốt hơn” do Hội Nhà báo Việt Nam - Bảo tàng Báo chí Việt Nam phối hợp Báo Tuổi trẻ tổ chức trong khuôn khổ Hội báo toàn quốc 2022. Nguồn: <https://nhandan.vn/chuyen-doi-so-truoc-het-phai-tap-trung-vao-yeu-to-con-nguoi-post693101.html>.
- (9) Phòng văn trực tiếp PGS,TS. Đinh Thị Thu Hằng, Trường Khoa Phát thanh - Truyền hình, Học viện Báo chí và Tuyên truyền, ngày 6/5/2023. Câu hỏi: Theo bà, để chuyển đổi số báo chí thành công, điều cốt yếu là gì? (tác giả thực hiện).
- (10) Bảng cách tìm kiếm từ khóa “chuyển đổi số báo chí”, “báo chí truyền thông trong xu hướng chuyển đổi số”, “chuyển đổi số báo chí quan trọng nhất là con người”, đã thu được lần lượt 76.200 bài viết; 150.000 bài viết; 62.000 bài viết. Ngày khảo sát: 25/5/2023.
- (11) Lê Nguyễn, Chuyển đổi số báo chí, truyền thông hiện đại - sự tổng hòa của các yếu tố, <https://dangcongsan.vn/tu-tuong-van-hoa/chuyen-doi-so-bao-chi-truyen-thong-hien-dai-su-tong-hoa-cua-cac-yeu-to-612136.html>.
- (12) Phòng văn trực tiếp TS. Trần Bá Dung, Nguyên Trưởng Ban Nghiệp vụ Hội Nhà báo Việt Nam ngày 7/5/2023. Câu hỏi: Vai trò của Tổng biên tập đối với chuyển đổi số báo chí? (tác giả thực hiện).

(13) Phòng vấn trực tiếp ông Nguyễn Văn Toán - Giám đốc Đài PT-TH Bắc Ninh ngày 7/5/2023. Câu hỏi: Thực trạng nhân lực chuyển đổi số tại cơ quan báo chí nơi anh (chị) đang công tác? (tác giả thực hiện).

(15), (16) Lê Minh Loan, Quản trị nhân lực của các tạp chí trong bối cảnh chuyển đổi số ở Việt Nam hiện nay, Đề tài luận văn thạc sĩ, Học viện Báo chí và Tuyên truyền, 2022, PGS,TS. Trương Thị Kiên hướng dẫn, tr.109-129.

(17) Phòng vấn trực tiếp ông Nguyễn Văn Toán - Giám đốc Đài PT-TH Bắc Ninh ngày 4/5/2023. Câu hỏi: Thực trạng nhân lực chuyển đổi số tại cơ quan báo chí nơi anh (chị) đang công tác? (tác giả thực hiện).

(18) Chính phủ, Quyết định số 348/QĐ-TTg ngày 6/4/2023 về Chiến lược chuyển đổi số báo chí đến năm 2025, định hướng đến năm 2030.

(19) PGS,TS. Nguyễn Thị Trường Giang, Chuyển đổi số trong giáo dục và đào tạo nguồn nhân lực lĩnh vực báo chí - truyền thông, Tham luận Hội thảo khoa học quốc gia, tổ chức tại Học viện Báo chí và Tuyên truyền, 2022.

(20) Các khoa, viện báo chí của Học viện truyền, Viện đào tạo Báo chí truyền thông của Trường ĐHKHXH&NV, ĐHQG HN từ lâu đã áp dụng mô hình "đưa tòa soạn đến giảng đường", bằng việc mời nhà báo đến giảng dạy, hướng dẫn thực hành tại trường, và đưa sinh viên ra cơ quan báo chí để cộng tác tổ chức sản xuất các sản phẩm báo chí truyền thông.